



Sociologie umění

Umění jako sociální fenomén



Sociologie umění

- nejistota, co je „sociologie“ i „umění“
- překryv s mnoha jinými žánry:
 - sociologie kultury
 - kulturní antropologie
 - teorie masových médií a komunikace
 - cultural studies (kulturní či kulturální studia)
- sociologie jednotlivých druhů umění vyvinuty v různé míře



Estetická autonomie

- tradiční pohled na umění v rámci uměnovědných disciplín
- Emancipace estetické funkce umění – vyvázání ze sociálních kontextů
- Immanuel Kant (1724-1804)
 - Kritika čistého rozumu (1781)
 - Kritika praktického rozumu (1785)
 - Kritika soudnosti (1790)



Estetická autonomie jako sociální funkce

- Friedrich Schiller (1759-1805)
 - Dopisy o estetické výchově lidstva (1795)
- estetická autonomie (svobodná hra) jako utopie svobody



Uměnovědné přístupy k uměleckým dílům

1. imanentní analýza – vychází z premis estetické autonomie a přímo či nepřímo legitimizuje dílo jako „krásné“ či „dokonalé“, případně jako „pravé“
 2. funkcionální analýza – analyzuje dílo vzhledem k dílo překračujícím kontextům kulturním či sociálním
- v obou případech se jedná o extrémní póly, praxe se většinou pohybuje mezi nimi



Imanentní analýza versus funkcionální analýza uměleckého díla

- imanentní analýza se zaměřuje na „dílo samotné“, případně odkazuje k osobnosti tvůrce, jehož „genialita“ garantuje „originalitu“ díla, jež zakládá jeho estetickou hodnotu
- kód je považován za univerzální či přinejmenším za samozřejmý a neproblematický
- funkcionální analýza v sociálním kontextu zahrnuje vedle díla a jeho tvůrce také recipienta (diváka, posluchače)
- zahrnuje sociální a institucionální předpoklady „kódu“, který je považován analytikem za jeden z mnoha možných



Sociologie umění

Sociologie umění jako žánr
uměnovědného výzkumu: problém
vymezení a podmínky vzniku

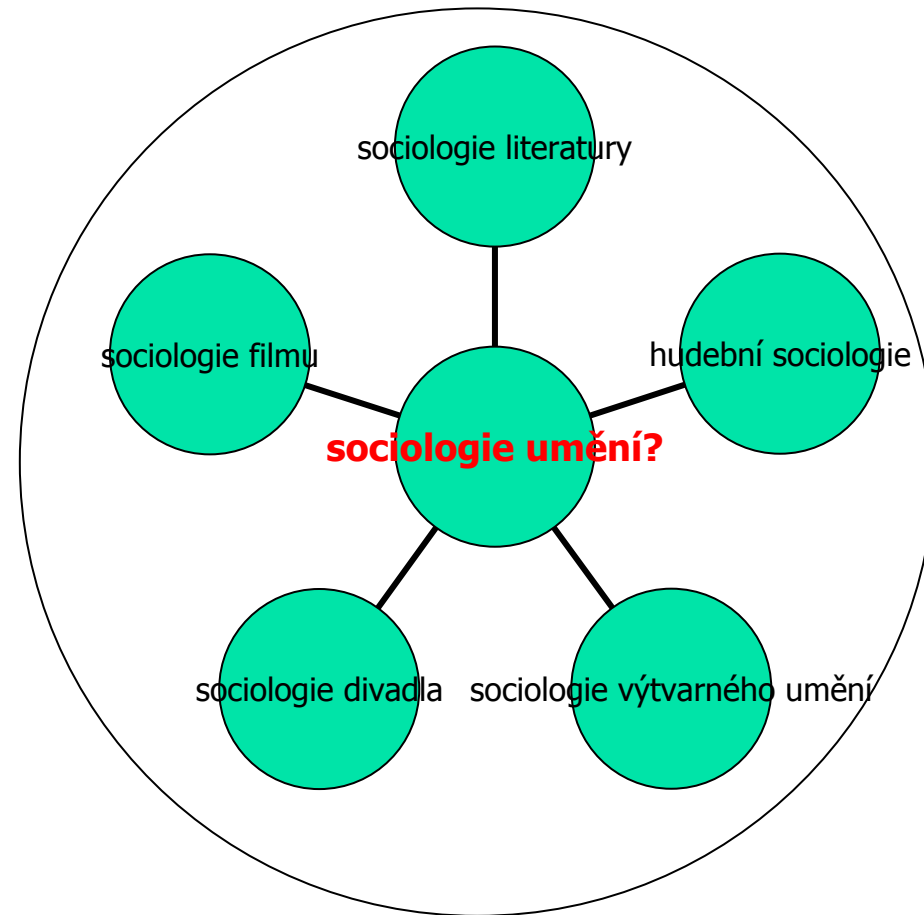


Tematizace vztahu umění a společnost ve vědě

- sociální filosofie umění
- sociologická či sociologizující estetika
- sociální dějiny umění
- sociologie umění

Heterogenita hudební sociologie

- polarita teoretického a empirického přístupu v sociologii
- nesoudržnost samotného pojmu umění →
 - sociologie umění jako samostatná zobecňující věda
 - sociologie umění jako střešový pojem pro sociologie jednotlivých druhů umění





Vymezení sociologie umění

- sociální charakter umění
- definice sociologie umění
- dějiny sociologického myšlení ve vztahu k umění



Umění jako *fait social*

- hudba „samotná“ – opus perfectum et absolutum (Listenius 1537)
- význam slova hudba:
 - znějící struktura
 - aktivita „hudců“
 - sociální skupina provozující hudbu
- podobně výrazy „malba“ a „četba“ zahrnují objekt i aktivitu (nikoliv ovšem sociální skupinu či instituci)



Umění jako sociální jednání

- Max Weber 1921
Pojem sociologie a „smyslu“ sociálního jednání
Sociologie (ve zde chápaném smyslu tohoto velice mnohoznačně používaného slova) má znamenat vědu, která chce sociálnímu jednání porozumět pomocí výkladu, a tím ho kauzálně vysvětlovat v jeho průběhu i v jeho účincích. „Jednání“ má přitom znamenat lidské chování (lhostejno, zda vnější nebo vnitřní konání, opomíjení anebo trpné snášení), tehdy a potud, pokud jeden nebo více jednajících spojují toto chování s nějakým subjektivním *smyslem*. „Sociální“ jednání má však znamenat takové jednání, které se svým smyslem míněným jedním nebo více jednajícími vztahuje k chování *jiných* a na základě toho se orientuje ve svém průběhu.
- Kurt Blaukopf (1982):
"Úlohu hudební sociologie spatřujeme, následující základní myšlenku Maxe Webera, v tom, že bude hudebnímu jednání jako sociálnímu jednání interpretujícím způsobem porozuměno [deutend zu verstehen], a tím bude toto jednání ve svém průběhu příčinně vysvětleno. Za **hudební jednání** je možno v nejširším významu považovat jednání zaměřené na produkci zvukových událostí, jehož smysl se vztahuje na chování druhých."



Definice sociologie umění

- SU je věda o uměleckém jednání jako o specifickém druhu sociálního jednání.
- SU je uměnovědným „žánrem“ spíše než uměnovědnou *disciplínou* s vlastním předmětem, resp. její předmět je vymezen spíše než hranicemi „objektu“ typem otázek, jež si badatel klade a na něž hledá výzkumem odpověď.
- SU je způsobem uměnovědného výzkumu a pohledem na umělecký život jako lidskou aktivitu, odkrývajícím neustálý proces produkce a reprodukce způsobů jednání, kterých lidé užívají při zacházení s uměním, při jeho vytváření i přijímání.



Základní otázky sociologie umění

- sociální funkčnost umění
- sociální struktury uměleckého života (s afinitou na umění)
- konstrukce sociálního významu umění



Kdy se stala sociologie umění možnou? Předpoklady rozvoje

- vědomí různosti umění - relativismus
 - etnologie, „psychologie národů“, srovnávací hudební věda
 - historismus v historiografii umění i uměleckém životě
- vědomí „krize“ uměleckého života
- empirická „systematická“ orientace – obecná sociologie a sociologická estetika



Sociologie sociologie umění: Tři směry zakládání věd

- von unten (shora)
- von oben (zdola)
- von hinten (zezadu)



Sociologie umění von hinten

Sociologie umění je uměnovědným žánrem, ke kterému se obvykle uchylují akademické minority z nejrůznějších příčin nešťastné, aby si vydobily lepší místo na vědeckém či společenském slunci či alespoň manifestovaly svou resistenci vůči držitelům moci vědecké či celospolečenské.



Příklady

- Paul Bekker: *Das deutsche Musikleben – Versuch einer soziologischen Musikbetrachtung* [Německý hudební život – pokus o sociolo-gické pojetí hudby] (1916).
- *Melos* (Hanns Mersmann)
- *Musikblätter des Anbruch* (Adorno)
- feminismus ve vědách o umění